

Kimmo Laulajainen 01.03.2002

MATKA VAALIMAALTA METSÄPIRTTIIN

(Karttapiiirros kirjoituksen lopussa)

Monet tuntevat aikaisemmilta matkoiltaan hyvin reitin Vaalimaalta Metsäpirttiin ja tietävät missä kulloinkin mennään ja tuntevat ohitetuista paikkakunnista tärkeimmät taustatiedot. Osalle matka ja maisemat ovat kuitenkin täysin uusia tuttavuuksia. Heille tässä lyhyt opastus kulkemastamme reitistä. Oheisena myös kartta, joka näyttää missä päin Karjalan Kannasta ollaan ja matkaa voi tarkemmin seurata omasta tai naapurin suurikokoisesta tiekartasta. Metsäpirtin alueen teiden kuntoa koskevat tiedot ovat niinsanotusti "viitteellisiä", sillä tiedot ovat siellä viime vuosina nopeasti heikentyneet ja kannattaa aina tavalla tai toisella varmistua niiden ajokunnosta - viimeistä kunnollista kääntöpaikkakaan ei kannata ohittaa.

Vaalimaa (Torfjanovka)

Tällä matkalla ylitetään raja Suomesta Venäjälle Vaalimaan tulliasemalla Virolahden kunnassa 37 km Haminaa itään. Suomen puolella aivan tulliaseman tuntumassa on "Rajahovi"-niminen pysähdyspaikka, jossa on huoltoasema, baari, kauppa ja valuutanvaihtopiste. Täällä saatte myös viimeiset ohjeet rajanylitystä varten matkanjohtajalta.

Venäjänpuoleisen raja-aseman nimi on Torfjanovka. Aikaisemmin käytettiin myös suomenkielistä nimeä Ylä-Urpala. Tulliasemien välillä on paluumatkan kannalta tärkeä käyntikohde, nimittäin verovapaa myymälä. Venäjän tullisemalla passit leimataan ja matkatavaroiden käsittelystä matkanjohtaja antaa tarvittaessa ohjeita. Viimeaikoina matkatavaroita ei ole erikseen tarkastettu. Venäjän tullissa saattaa aikaa kulua enemmänkin - lähinnä odotteluun.

Säkkijärvi (Kondratjevo)

Seuraava merkittävämpi paikkakunta, joka ohitetaan on Säkkijärvi. Se oli ennen sotia noin 8.700 asukkaan pi-

täjä, jossa maanviljelyn lisäksi oli runsaasti kotiteollisuutta (rekiä, veneitä) sekä rannikolla ja saarissa kalastajia. Vilajoen ja Koivusaaren satamien kautta vietiin merkittäviä määriä puutavaraa ulkomaille. Säkkijärven sodissa tuhoutunut kirkko oli C L Engelin piirtämä.

Säkkijärven kirkonkylän tuntumassa aivan maantien varressa on 1939 - 1944 sodissa kaatuneiden tuntemattomaksi jääneen 104 suomalaisen sotilaan kenttähautausmaa, jonne on pystytetty kuvanveistäjä Heikki Häiväojan suunnittelema muistokivi. Tienvarressa varsin näkyvällä paikalla on myös joku vuosi sitten valmistunut ortodoksinen rukoushuone tai pikkukirkko.

Säkkijärven ja Viipurin välillä Vilaniemen seuduilla pääsivät Neuvostoliiton joukot talvisodan viimeisinä päivinä katkaisemaan paikkakuntien välisen maantien. Maihinnousualue saatiin rajoitettua suurin ponnistuksin ja lopullisen helpotuksen toi rauha 13.03.1940. Jatkosodan lopulla 1944 puna-armeija ei päässyt etene- mään Viipurinlahden pohjoisrannalle - aivan lähisaarille kuitenkin.

Tienhaara (Prigorodnaja)

Tienhaara oli Viipurin kaupungin läntisintä esikaupunkialuetta, jossa oli jonkin verran teollisuutta (mylly, kattohuopatehdas). Tienhaara muistetaan myös jatkosodan loppulta kesällä 1944 paikkana, johon Viipurin menetyksen jälkeen pysäytettiin puna-armeijan hyökkäys. Tienhaarassa kunnostautui pääosin Suomen ruotsinkielisiltä alueilta koottu JR61 johtajana Alpo Kullervo Marttinen, tuohon aikaan Suomen nuorin eversti. Rintamalinja säilyi sodan loppuun asti Tienhaaran ja Sorvalin kaupunginosien välissä olevassa Kivisillansalmessa. Tuohon Kivisillansalmeen on sotien jälkeen rakennettu komea ja korkea silta, jonka alta Saimaankanavalle pyrkivät laivat mahtuvat kulkemaan.

Viipuri (Wiborg)

Menomatalla Viipuri ohitetaan pysähtymättä. Tienhaarasta ajetaan Sorvalin, Neitsytniemen ja Siikaniemen kautta Linnansillalle. Täältä jatketaan vanhan kaupungin pohjoislaitaa kauppatorin ja aseman ohi Kannaksenkadulle sekä edelleen kohti uutta Pietarin maantietä. Kotimatalla todennäköisesti syödään lounas Viipurissa ja pysähdytään torille ostoksia varten matkalla sovittavaksi ajaksi. Viipurin nähtävyyksiä pyritään selostamaan läpiajojen aikana.

Uusi Pietarin tie

Jo ennen talvisotaa oli Länsi-Kannaksella kolme tietä Viipurista Terijoelle. Läntisin lähti kaupungin etelä-laidalta Havin ja Käremäen kaupunginosien kautta Suomenlahden rantaa pitkin Koivistolle ja sieltä edelleen Seivästön kautta Terijoelle. Kahdelle muulle päästään jatkamalla Kannaksenkadulta eteenpäin risteykseen, jolle 1938 tiekartta antaa nimen Liimatta. Risteyksestä oikealle haarautuu Viipuri-Pietari radan länsipuolella Summan, Uudenkirkon ja Vammelsuun kautta kulkeva tie. Liimatan tienhaarasta vasemmalle erkanev Viipuri-Pietari radan itäpuolella kulkeva tie Terijoelle. Se kulki ennen sotia Kyyrölän, ja Kivennavan kirkonkylän kautta.

Me käännyimme Liimatan tienhaarasta vasemmalle ja jatkamme nykyistä Pietarin suuntaan kulkevaa päätietä. Aluksi tie noudattaa 1930-luvun linjausta, mutta Pien-Peron kohdalla alkaa venäläisten rakentama uusi tie, joka oikoo vanhan tielinjauksen mutkat ja kulkee pääosan matkasta rautatien tuntumassa.

Leipäsuo (Leipäsuu)

Jatkamme tätä tietä Leipäsuon aseman kohdalle ja käännyimme risteyksestä vasemmalle ja tulemme hetken kuluttua aikaisemmin mainitulla vanhalla tielinjalle Oinalassa Hotakan kylän (Streltsovo) länsipuolella. Leipäsuo on monille tuttu talvisodan Summan taistelukupvauksista. Itseasiassa kuljemme tästä alkaen Kiviniemeen asti varsin lähellä viime sotiemme aikaista Man-

nerheim-linjaa ja talvisodan rintamalinjaa. Hotakan kylän jälkeen Muolaanjärven rannan tuntumassa on monien Metsäpirtissä käyneiden hyvin muistama "Horoskooppihuisto". Siellä on lukemattomia kertoja pysähtytty ja tavattu aikanaan "Lada-marketteina" tunnetut kauppamiehet autojensa takakontit täynnä houkuttelevia tuotteita.

Sudenoja

Vanhaa Terijoen tietä jatketaan Sudenojalle, josta käännyttään vasemmalle Kiviniemeen johtavalle tielle.

Kuusaa (Papornikovo/Klimovo)

Kuusaan kylä on tunnettu Kuusaan hovista, jonka hankki omistukseensa 1837 savonlinnalaisen oikeusneuvoksen Fredrik Masalinin Pietariin muuttanut poika kollegianeuvos Aleksander Masalin. Suomalaisille kuitenkin tunnetumpi henkilö, joka on viettänyt kesä Kuusaan hovissa nuorena tyttönä on Aleksander Masalinin tyttären tytär Aleksandra Kollontai os. Domontovits. Hän oli Venäjän vallankumouksen pyörteissä Leninin läheisenä työtoverina ja toimi vuosina 1930-1945 lähettiläänä Tukholmassa. Aleksandra Kollontailla oli merkittävä asema yhteyshenkilönä Suomen hallituksen ja Kremlin johdon välillä sotien 1939-45 aikana.

Aleksander Masalinin rakentama Kuusaan hovin päärakennus Kannilanjoen rannalla on vieläkin pystyssä, tosin melkoisesti rappeutuneena. 1930-luvulla Kuusaan kartanossa oli lahjoitusmaamuseo. Kuusaan hovin tuntumassa Kannilanjoen toisella rannalla on nykyisin varsin mukana ruokapaikka, jossa on muutamalle hengelle majoitustilatkin. Kuusaan hovin jälkeen haarautuu tie pohjoisen suuntaan mm. Äyräpään. Me emme kuitenkaan poikea tuolle tielle.

Saijanjoki (Votshja)

Vuonna 1323 Pähkinäsaaren rauhassa sovittiin, että Saijanjoki on Ruotsi-Suomen ja Novgorodin välinen rajajoki. Virallisesti raja pysyi Saijanjoessa varsin kauan, nimittäin Stolbovan rauhaan 1617. Raja ei kuitenkaan ollut kovin rauhallinen, sillä

tuon lähes 300 vuoden aikana sen molemmiin puolin käytiin monenlaisia kahakoita.

Kiviniemi (Losevo)

Samalla kun ylitämme Saijanjoen, tulemme Sakkolan pitäjään, joka on Metsäpirtin emäpitäjä. Suurinpiirtein sama alue, joka 1930-luvulla muodosti Metsäpirtin pitäjän, oli aikanaan Sakkolan kappeliseurakunta ja erotettiin viimein 1903 omaksi pitäjäkseen ja samalla itsenäiseksi seurakunnaksi. Kiviniemi sijaitsee vuosisatoja vanhan Viipuri-Käkisalmen kesätien varressa kohdassa, jossa Vuoksi laskee Suvanto-järveen. Vuoteen 1857 asti Vuoksi kääntyi Kiviniemen tienoilta kohti Käkisalmea, jossa laski Laatokkaan. 1857 Suvannon ja Vuoksen välinen kannas puhkaistiin ja Vuoksen pääväylä muuttui kulkemaan Suvannon läpi Taipaleenjokeen ja sitä kautta Laatokkaan.

Kiviniemi oli Sakkolan kaupallinen keskus. Sen lähituntumassa Valkjärven kylän kylkeen rakennetussa Kasarmilassa sijaitsi yksi itsenäisen Suomen varuskunnista (Jääkäripataljoona 4). Kiviniemestä löytyvät myös venäläisten 1700-luvun loppupolella rakentaman varsin mittavan umpilinnakkeen maavallit ja vallihaudat.

Vuonna 1617 solmitussa Stolbovan rauhassa Ruotsi sai haltuunsa mm. itäisen Kannaksen ja Pohjois-Karjalan, joista muodostettiin suoraan Ruotsin kruunun alainen voittomaa. Uuden hallinnon ja sen mukana alueelle voimakasti levitetyn luterilaisen kirkon toimet pelästyttivät alkuperäisen ortodoksi-uskoisen väestön, joka muutti varsin runsaslukuisesti alueelta pois. Tiloja autioitui ja Ruotsin hallinto asutti ne lännestä tulleilla uskonnoltaan luterilaisilla uudisasukkailla.

Kun Kiviniemi on vain kahden kilometrin päässä vanhasta Ruotsin ja Venäjän välisestä rajasta Saijanjoesta, oli muuttoa Ruotsin puolelta mm. Kiviniemen alueelle tapahtunut jo 1500-luvulla niin paljon, että Kiviniemeen oli 1500-luvun loppupuolella rakennettu luterilainen kirkko, joka tietolähteestä riippuen tuhoutui isonvi-

vaiheessa Metsäpirttiin kappeliseurakunnan ensimmäiseksi kirkoksi. Kiviniemen hautausmaa oli käytössä vielä 1747.

Kiviniemestä Metsäpirtin kirkonkylään.

Petäjäjärvi (Petrovskoje)

Kun Kiviniemestä lähdetään Raudun kautta kohti Metsäpirtin kirkonkylää kulkee tie Pietarin-Käkisalmen-Hiitolan radan tuntumassa. Tuo rata valmistui liikennöitävään kuntoon juuri ennen vapaussotaa parantamaan liikenneyhteyksiä itäiseltä Karjalan Kannakselta Venäjälle. Suomen itsenäistyttyä sen merkitys kaupankäynnille Karjalan ja Pietarin välillä nollaan-tui. Muutoinhan se oli merkittävä itäisen Kannaksen talouselämälle. Matkalla ohitetaan Petäjäjärven kylän alue. Itse kyläkeskus, jossa sijaitsi lahjoitusmaa-aikainen hovi, jää maantien ja Suvannon väliin Petäjäjärven itärannalle. Tuota Kyläkeskusta kutsuttiin 1930-luvulla Hovinkyläksi ja siellä toimi hovin lakkauttamisen jälkeen mm. emäntäkoulu. Petäjäjärven hovi oli vuoden 1774 jälkeen Freedericksz-suvun hallinnassa ja käsitti koko Sakkolan. Saman suvun toisen haaran hallinnassa oli Pyhäjärvellä Taubilan hovi. Neuvosto-aikana Petäjäjärvellä oli iso karja-sovhoosi, jonka keskuspaikka oli aseman tuntumassa maantien länsipuolella. Nyt tuo sovhoosi toimii varsin vaatimattomasti.

Kuolemanlaakso

Kun saavutaan lähelle Raudun asema-seutua ohitetaan paikka, jossa vapaussodan aikana suomalaiset tuhosivat suuren joukon Raudun asemalla taistelleista punaisista ja venäläisistä heidän yrittäessään vetäytyä kohti rajaa. J O Hannula kertoo kirjoittamassaan vapaussodan historiassa punaisten tappioiden olleen 400 kaatunutta ja 700 vankia. Raudun historia panee tappiot paremmiksi ja kertoo alueelle kaivetussa joukkohaudassa lepäävän 850 vainajaa ja vangiksi joutuneiden määrä oli noin tuhat, joukossa siviilejäkin. Myöhemmin tuota varsin syvää maantien notkelmaa,

Kylmäojan notkoa, alettiin kutsua nimellä "Kuolemanlaakso"

Vapaussodan aikaisten molemmille osapuolille varsin raskaita tappioita aiheuttaneiden taisteluiden ohella historia tuntee toisenkin Raudun taistelun. Tapahtumavuosi oli 1656 ns. ruhtuurisodan tai toiselta nimeltä Kaarle X Kustaan sodan aikana. Silloin Viipurista lähtenyt joukko suomalaisia karkoitti ja osittain tuhosi alueella liikkuneen venäläisen sotajoukon. Taistelu käytiin ymmärtääkseni jossakin Raudun kirkonkylän seuduilla 14.07.1656 ja sinne pystytettiin aikanaan myös komea muistomerkki vuonna 1931 heinäkuussa. Suomalaisjoukko, mukana myös viipurilaisia koulupoikia, oli lähtenyt Viipurista linnan päällikön eversti Kristian Burmeisterin johdolla karkoittamaan alueelle tunkeutuneita venäläisiä. Ennen Raudun taistelua tuo sotajoukko oli käynyt Taipaleessa ja karkoittanut siellä majoilleet venäläiset sekä ainakin osittain polttanut kylän.

Rautu (Sosnovo)

Rautu on nykyisin Metsäpirtti-Rautu alueen kaupallinen ja hallinnollinen keskus sillä sen alaisuuteen kuulu myös Taipaleenjoen eteläpuolinen osa entisestä Metsäpirtin pitäjästä. 1930-luvun asukkaiden muistama vapaussodassa tuhoutuneen tilalle vuonna 1926 rakennettu uusi kirkko vaurioitui pahoin viime sotien aikana ja neuvosto-aikana sen tilalle rakennettiin kulttuuritalo.

Läheisessä Palkealan kylässä oli alueen ortodokseilla oma kirkkonsa, joka oli rakennettu 1865 ja jäi talvisodassa ehjäksi. Väli rauhan aikana venäläiset kuitenkin purkivat kirkkorakennuksen osittain ja käyttivät puutavaran jossakin muualla mielestään parempaan tarkoitukseen. Kirkkoa ei koskaan rakennettu uudelleen. Kivijalka on kuitenkin vielä jäljellä.

Kun Raudusta lähdetään ajamaan kohti Metsäpirtin pitäjakeskusta saavutaan noin 10 kilometrin ajomatkan jälkeen ensimmäiseen Metsäpirtin pitäjän kylään. Se on Raaju, josta erkaneen pohjoisen suuntaan Riiska (Udalsavo) menevä tie. Seuraava kylä on Vaskela

(Lugovoje), jonka asukkaat olivat pääosin ortodoksi uskoisia. Vaskelassa asui aikanaan tunnettu kansanrunojen muistaja ja esittäjä Larin Parske. Hänen asuinpaikkansa tuntumaan ovat rautulaiset pystyttäneet vaatimattoman muistomerkkin. Vaskelan kylän kohdalla nähdään ensimmäisen kerran tien vasemmalla puolella Taipaleenjoki ja Vaskelankoski

Heti Vaskelan jälkeen ohitetaan Lapaisten kylä, jonka asukkaat olivat luterilaisia. Tie jatkuu vasemmalla puolella aukeavan 1818 Suvannon laskussa syntyneen vesijättömaan, Lietteen, reunaa kohti matkamme päämäärästä Metsäpirtin kirkonkylää.

Kosela

Tullaan T-risteykseen, josta vasemmalle käännyttyäessä on nykyinen kunnantoimisto. Kun matkaa jatketaan päästään Koselaan ja Viisjoen ylittävälle Salmen sillalle ja siitä edelleen Taipaleenjoen lautalle, jolla päästiin aikanaan joen yli Terenttilään jne. Oikealle käännyttyäessä tullaan Metsäpirtin kirkolle. Kosela oli neuvostovalloituksen aikana ja on vielä nytkin entisen Metsäpirtin pitäjän, nykyisen Zaporozkojen alueen keskustaajama. Siellä on kulttuuritalo sekä alueen tärkein elättäjä karjasovhoosi. 1930-luvulta Koselasta muistetaan ainakin Veljekset Myöhästen Salmen mylly ja sähkölaitos.

Metsäpirtin kirkonkylä

(Zaporozkoje)

Metsäpirtin kirkonkylä ja Kosela olivat 1930-luvulla oikeastaan yhtenäisen asutustaajama, josta ulkopuolisen oli mahdoton erottaa, missä kylien raja oikeastaan oli. Jako oli vanha kirkonkirjoissa säilynyt jako ajalta, jolloin taloja oli vähemmän ja kylät helpompi erottaa toisistaan.

Metsäpirtti kuului kauan hallinnollisesti Sakkolaan, mutta sinne rakennettiin jo 1600-luvun loppupuolella pieni kirkko tai rukoushuone. Myöhemmin Metsäpirtin aluetta alettiin pitää erillisenä Sakkolan kappeliseurakuntana, jossa 1830 tienoilla otettiin käyttöön omat erilliset kirkonkirjatkin. Vuonna 1903 Metsäpirtti

erotettiin omaksi itsenäiseksi seurakunnaksi ja samalla siitä muodostettiin myös oma erillinen pitäjä.

Vuonna 1792 Metsäpirtti sai varsinaisen ristikirkon, joka myöhemmin vuonna 1841 purettiin ja tilalle rakennettiin uusi entistä ehempi. Aluksi hautausmaa oli kirkon vieressä ja Sakkolan kirkonkirjoissa jopa 1800-luvun alussa silloin tällöin on maininta "haudattu Metsäpirttiin". Uudesta erillisestä hautausmaasta saatiin päätös vuonna 1895. Uusi hautausmaa sijaitsee muutaman sadan metrin päässä kirkolta Hatakanmäelle menevän tien varressa.

Aarno Karimon suunnittelema ja 1936 pystytetty lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkki on aivan kirkon vieressä Saaroisiin ja Hatakanmäelle menevien teiden risteyksessä. Se on nyt vuonna 2002 saamassa uudet, sodan melskeissä irroitettut ja osittain kadonneetkin pronssireliefit.

Kiviniemestä Taipaleen kylään.

Haidermaa - Sakkolan asema

(Gromovo)

Kiviniemestä ajetaan Käkisalmen suuntaan Viiksanlahden ja Kasarmilan kylän ohi Sakkolan asemalle, joka sijaitsee Haidermaan kylässä. Sakkolan aseman kohdalla ylitetään rautatie ja suunnataan matka Suvannon pohjoisrantaa myötäillen kohti Sakkolan kirkkoa ja edelleen Taipaleen suuntaan.

Sakkolan kirkonkylä (Gromovo)

Juuri ennen kirkonkylään tuloa ylittää pieni Kirkkojoki. Noin 200 metriä Kirkkojoen jälkeen tien oikealla puolella oli Iso-Pappila, joka oli rakennettu samalle paikalle missä aikanaan 1600-luvulla sijaitsi ortodoksinen kirkko.

Kun ajetaan vielä parisataa metriä tullaan kirkonmäen kohdalle. Tie ohittaa nyt kirkonmäen, mutta 1930-luvulla se kulki sen kautta. Ja tuolla mäellä nykyisen tien vasemmalla puolella sijaitsi vuonna 1781 vihitty kirkko, joka paloi kesällä 1941 jatkosodan hyökkäysvaiheen aikana. Aikaisemmat luterilaiset kirkot

oli rakennettu 1674, (paloi) ja 1772 (paloi 1776).

Nykyisin kirkonkylä on Gromovon kunnan hallinnollinen keskus. Kaupallinen keskus on edelleen Kiviniemessä eli Losevossa.

Kirkonkylästä lähdettyä ohitetaan seuraavat kylät:

Purpua.

Haparainen (Portovoje). Väinö Linnan Tuntemattoman sotilaan sankarin Rokan esikuva Viljam Pylkäs asui Haparaisissa Kekinniemen tienristin tuntumassa. Kekinniemessä oli aikanaan jo 1600-luvulla hovileiri ja 1900-luvulla Mikko Jortikan perustama Kekkilän taimitarha, joka toimii vieläkin Kekkilä Oy:n nimellä Nyky-Suomessa uusien isäntien omistuksessa. Talvisodan aikana Kekinniemessä oli 4-tykkinen ns. sulkulinnake.

Kelja. Kylä tunnetaan talvisodan ajalta joulupäivänä 1939 tapahtuneesta neuvostosotilaiden rajusta hyökkäyksestä. Se torjuttiin kuitenkin raskain tappioin mm. suurelta osalta paikkakunnan miehistä muodostetun Erillinen Pataljoona 6:n voimin.

Vilakkala. Se oli 1930-luvulla varsin iso ja vauras kylä ja sen koillispuolella lähellä Koverojan taloryhmää oli talvisodasta tuttu Kaarnajoen patteri. Tuo patteri oli rannikkotykistön yksikkö, jossa oli neljä 152 millin rannikkotykkiä, joiden kantomatka oli yli 20 kilometriä. Niillä oli merkittävä osuus Taipaleenjoen taisteluiden onnistumiseen 1939-40. Erikoista oli, että neuvostotykistö tai ilmavoimat eivät löytäneet koko talvisodan aikana Kaarnajoen patteria ja se säilyi täysin toimintakuntoisena sodan loppuun asti. Patterin kiinteästi paikalleen asennetut varsin raskaat tykit ehdittiin irroittaa ja kuljettaa pois rauhan tultua. Aikaa tuohon poisvientiin oli muistaakseni 1 vuorokausi.

Kaarnajoki. Aikaisemmin tuo kylä tunnettiin nimellä Paukkula, koska siellä asui Paukku-nimisiä joskus 1700-luvulla. Paikkakunnan tunnettuja miehiä oli "Paukkulan seppänä" tunnettu Emil Jortikka, joka valmisti mm. hyviä viikatteita ja jolla oli myös polkupyöräkorjaamo.

Terenttilä.

Muutama sata metriä ennen Terenttilään tuloa on tien oikella puolella uuden hiekkakuopan takana kenttähaudausmaa, johon haudattiin 1941-42 126 talvi-sodan taisteluissa kaatunutta tunnistamatonta suomalais-sotilasta. Aluetta on jatkuvasti kunnostettu ja sinne on 1996 pystytetty Heikki Häiväojan suunnittelema muistomerkki.

Terenttilässä oli Kemppilänkosken alapuolella lautta, jolla päästiin Taipaleenjoen yli. Tämä "Taipaleen lautta" oli ainoa Vuoksen (Taipaleenjoen) ylityspaikka Kiviniemen ja Laatokan välillä. Talvisodan ensimmäisenä päivänä 31.11.1939 lautalla oli kaikkien aikojen ruuhka koko päivän ja pitkälle yöhön, mutta onneksi Neuvostoliiton ilmavoimat tai tykistö eivät huomanneet häritä siviiliväestön pakenemistä sodan jaloista.

Terenttilän rannassa oli mm. Pärssisen kauppa ja kansakoulu, jonka vierellä olevalla urheilukentällä pidettiin "Taipaleen Olympialaiset", alueen huomattavimmat urheilukilpailut.

Talvisodan aikana tiesuunta Terenttilästä pohjoiseen oli yksi neuvostojoukkojen painopistesuunta. Rajuja taisteluja käytiin Terenttilän aikeilla ja niiden takana olevissa metsissä. Rintamalinja hieman taipui, mutta piti.

Koukunniemi

Terenttilästä haarautuu tie Koukunniemeen. Ylitetään Mustaoja ja ohitetaan sen tuntumassa oleva talvisodan aikainen betonivarustus, joka oli sodan alla saanut kalskahtavan nimen Alcazar, ja jatketaan kohti Suvannon rantaa.

Koukunniemellä oleva Koukunniemen kylä on jakautunut kolmeen osaan. Pohjoisimpana Kirvesmäki (mm. Ukosia), Läämäki (mm. Loposia, Käkösiä) ja Koukunniemi (mm. Myöhäsiä).

Talvisodan puolustuslinja Koukunniemessä kulki Terenttilästä Kirvesmäkeen Suvannon rannalla. Neuvostojoukkojen painopistesuunnat Koukunniemessä olivat Suvannon rannalla Kirvesmäessä ja lähellä Terenttilää Mustaojan tuntumassa.

Täälläkin rintama hieman taipui, mutta kesti sodan loppuun asti. Talvisodan erääksi sankariksi nousi luutnantti ja runoilija Yrjö Jylhä. Hän toimi komppanian päällikkönä Kirvesmäen lohkolla ja suuren osan ajasta sen tukikohta viidessä Mustaojan tuntumassa. Tosin on muistettava, että talvisodan Taipaleenjoen rintamalla taisteli parin divisioonan verran urheita sotureita ilman, että he pääsivät uutisten tai taiseluita kuvaavien kirjojen sankareiksi. Yrjö Jylhä on kirjoittanut Taipaleen kokemuksistaan runokirjan "Kiiras-tuli".

Taipale (Solovjevo)

Terenttilästä matka jatkuu Kaarnajoen yli, ns. Tykkkitien tienhaaran ohi Linnakankaalle ja sieltä Laatokan (Ladozkoje ozero) rantaan Taipaleen kyläkeskukseen Taipaleenjoen (Burnaja) suussa. 1939 Taipaleessa oli runsaat 50 taloa, joista noin kolmannes kyläkeskuksessa Taipaleenjoen suussa sen pohjoisrannalla. Muitahuomattavampia taloryhmiä olivat Lyyllälä, Järisevä (Tsalka, Solotjovo), Korpikylä, ja joen etelärannalla ns. Heikkosen ranta.

Taipale oli suurehko kalastuksen ja kaupan keskus Vatjan viidenneksen verokirjan mukaan vuodelta 1500. Silloin tuo alue oli venäläisten hallinnassa. 1600-luvun alkupuolella Ruotsi-Suomen saatua alueen hallintaansa Solbovan rauhassa, Taipale sai tapulioikeudet, mikä merkitsi mahdollisuutta ulkomaankaupan harrastamiseen. 1600-luvun puolivälin jälkeen Taipaleessa ei liene asunut montakaan ihmistä, sillä ortodoksien vastenmielisyys luterilaista uskontoa kohtaan ja sotajoukkojen toistuvat nahistelut Laatokan ranta-alueilla käytännöllisesti katsoen tyhjensivät kylän. Ns. ruptuurisodan aikana 1656 Taipale jopa poltettiin ainakin osittain, kun Viipurista lähetetty sotajoukko ajoi sinne majoittuneen venä-

läisen sotilasosaston pois. Uusi kasvun aika alkoi 1700-luvun alkupuolella nyt Pietari Suuren alaisuudessa, kun Suomen ja Venäjän välinen raja siirtyi isonvihan jälkeen lähes samoille alueille, minne se viime sotienkin jälkeen vedettiin.

1700-luvun lopulla Taipaleen kylän tuntumaan rakennettiin pieni umpilinnoitus - redutti - estämään asiattomien pääsyn joelle. Taipaleen redutinkin rakentaminen lienee aloitettu 1740 tienoilla jolloin Kiviniemen ja Käkisalmen pohjoispuolella sijaitseva Pärnän reduttikin rakennettiin, Hattujen sodan kiireet muualla veivät rakentajat tärkeämpiin töihin ja rakennustyöt Taipaleessa aloitettiin uudelleen vasta kun Suomen linnoittajanakin tunnettu generalissimus Suworav siitä huomautto 1790 tienoilla Vanhaan Suomeen tehdyn tarkastusmatkansa raportissa. Kartoissa sitä kutsutaan muinaislinnaksi. Sen vallit ja vallihaudet ovat vieläkin selvästi näkyvissä.

Talvisodan aikana Taipaleen kylän kohdalla ei käyty varsinaisia taisteluja, mutta kyllähän se tykistötulestasai oman osansa.

Neuvostoaikana Taipaleessa toimi kalastuskombinaatti, mutta nykyisin siellä ei varsinaista kaupallista toimintaa näy harrastettavan. Kylässä asuu ainakin kesäaikaan muutamia ihmisiä. Millä he itsensä elättävät, siitä ei ole tietoa.

Taipaleen kylän laidalla virtaava Taipaleenjoki on siitä erikoinen joki, että sen syntymäpäivä tiedetään varsin tarkasti. Se syntyi loppukeväästä 1818. Perimätieto kertoo, että Suvantojärven tulvat olivat kiusanneet alueen viljelijöitä "aikojen alusta". 1780 valmistuneessa kartassa Taipaleen tilasta (kylästä) tämä Taipaleen kannaksen poikki rakennettavaksi suunniteltu kanava on piirretty. Rakentamisen syyksi on joissakin lähteissä mainittu Suvannon tulvasäännöstely. Kanavan rakentamisen vaiheista tiedän itse asiassa vain, että keväthalvella 1818 "Taipaleen miehet" sen kimpussa puuhailivat ja lopputuloksena oli,

että loppukeväästä Suvannon vedet ryöstytyivät tuon kanavan kautta ja Suvannon pinta aleni vajaat 10 metriä. Taipaleen joki oli syntynyt. Lopullinen viimeistely tapahtui 1857, jolloin Kiviniemen kannas puhkaistiin ja Vuoksen lähes koko virtaama ohjattiin Suvannon ja Taipaleenjoen kautta Laatokkaan. Tämän operation tuloksena saatiin alueelle tuhansia hehtaareja hyvää viljelysmaata. Toinen jossakin vaiheessa syntynyt tavoite, laivaliikenteen toteuttaminen Laatokalta Taipaleenjoen ja Suvannon kautta Vuokselle ei toteutunut. Näin siksi, että Taipaleenjokeen jäi liian vuolaita virtapaikkoja ja Kiviniemeenkin syntyi varsin voimakkaasti virtaava koski.

Päivitys:18.3.2002
Print:

